

УДК 342.7; 349.2; 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.73>

**ДИСКРИМІНАЦІЙНІ АСПЕКТИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ,
ЩО ПЕРЕБУВАЛИ В ПОЛОНІ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН
ЯК РЕЗУЛЬТАТ НЕДОСКОНАЛОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ
ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ**

Максакова Р.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID: 0000-0002-1755-1234
e-mail: maksakovaruslana@gmail.com*

Гамаюнова В.М.,

*адвокат,
голова Громадської організації «Правова скеля»,
юрист Громадської організації
«Лабораторія військово-політичних досліджень та реконструкції»
ORCID: 0009-0002-9696-1940
e-mail: gamayunova.victoriya@gmail.com*

Максакова Р.М., Гамаюнова В.М. Дискримінаційні аспекти реалізації права на соціальний захист військовослужбовців, що перебували в полоні та членів їх родин як результат недосконалості юридичної конструкції правового статусу військовополонених.

В статті підіймається питання колізійності юридичної конструкції правового статусу військовополонених в законодавстві України. Автори звертають увагу на розбіжність у термінологічному визначенні військових, що потрапили в полон в нормах українського законодавства, а саме: існуванню двох термінів щодо визначення цієї категорії осіб («військовополонений» та «військовослужбовець, які потрапили в полон»). Ці розбіжності призводять до дискримінаційного підходу у відношенні до таких осіб і членів їх сімей в питаннях реалізації ними конституційного права на соціальний захист.

Проведено аналіз норм Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених в полон та членів їх родин; забезпечення їх житлом, поліпшення житлових умов, нарахування соціальних знижок плати за користування житлом та за комунальні послуги; санаторно-курортного лікування та відпочинку з пільговою оплатою вартості путівок; права на продовження відпустки.

Підіймаються питання необхідності перегляду визначення переліку осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації стосовно тих військовослужбовців чи військовозобов'язаних близькі родичи яких потрапили у полон під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії. Звертається увага на неврегульованість в чинному законодавстві питання видачі посвідчень членам сімей військовослужбовців, які потрапили в полон (військовополонених). Зроблено висновок про необхідність формування чіткої юридичної конструкції правового статусу військовополонених в законотворчій практиці України.

Ключові слова: військовополонені, військовослужбовці, дискримінація, законодавство, полон, право на соціальний захист, правовий статус, соціальний захист, колізії, юридичні конструкції.

Maksakova R., Hamaiunova V. Discriminatory aspects of the implementation of the right to social protection of military personnel who were in captivity and their family members as a result of the imperfection of the legal structure of the legal status of prisoners of war.

The article raises the issue of the conflict of legal construction of the legal status of prisoners of war in the legislation of Ukraine. The authors draw attention to the discrepancy in the terminological definition of captured military personnel in the norms of Ukrainian legislation, namely: the existence of two terms for defining this category of persons ("prisoner of war" and "captured military personnel"). These discrepancies lead to a discriminatory approach towards such persons and their family members in matters of their exercise of the constitutional right to social protection.

An analysis of the norms of the Law of Ukraine "On Social and Legal Protection of Military Personnel and Members of Their Families" regarding the financial support of captured military personnel and their family members; providing them with housing, improving living conditions, calculating social discounts on housing and utility fees; sanatorium-resort treatment and recreation with preferential payment of the cost of travel vouchers; the right to extend vacation.

The issues of the need to revise the definition of the list of persons who are not subject to conscription for military service during mobilization are raised in relation to those military personnel or military conscripts whose close relatives were captured during the implementation of measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression. Attention is drawn to the lack of regulation in the current legislation of the issue of issuing certificates to family members of military personnel who were captured (prisoners of war). The conclusion is made about the need to form a clear legal structure of the legal status of prisoners of war in the legislative practice of Ukraine.

Key words: prisoners of war, military personnel, discrimination, legislation, captivity, right to social protection, legal status, social protection, conflicts, legal structures.

Постановка проблеми. Перебування України в умовах збройного конфлікту з кінця лютого 2014 року, та введення воєнного стану 24 лютого 2022 року у зв'язку зі збройною агресією російської федерації актуалізували появу нового питання для правової науки і законодавчого регулювання – визначення правового статусу військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин, захоплених в полон. Нажаль, доля багатьох українців захоплених в полон і дотепер залишається невідомою. Досить важливим для людей, які втратили зв'язок з рідними, що стали на захист нашої країни та потрапили в полон до ворога, є наявність чіткого визначення (встановлення) їх правового статусу та захисту з боку держави. Натомість, незважаючи на те, що задовго до повномасштабного вторгнення рашиських агресорів (з 2014 року наші військові потрапляли в полон до ворога, а їх рідні отримували і отримують відповідні сповіщення з зазначенням статусу «полоненого»), – питання єдиного законодавчого визначення «військовополоненого» або «військовослужбовців, захоплених в полон» та соціального захисту членів їх сімей не вирішене.

Мета дослідження. Привернути увагу наукової громадськості та законодавців до необхідності формування якісної юридичної конструкції правового статусу військовополонених в законодавстві України через призму розкриття дискримінаційних аспектів в реалізації права на соціальний захист військовослужбовців, що перебувають, або перебували в полоні та членів їх родин.

Стан опрацювання проблематики. Якщо виходити з проблематики дослідження конструкцій юридичних понять – в аспекті нашого дослідження доречним вважаємо пригадати роботу А.О. Дутко, який дійшов висновку, що юридична конструкція має специфіку, яка зумовлена специфікою галузі права, в якій вона застосовується. Зокрема серед інших – в конституційному праві він виділяв конструкцію правового статусу особи [1, с. 79]. Базуючись на чому ми досліджуємо юридичну конструкцію правового статусу військовополонених, підкреслюючи важливість її ідеального формулювання через проблематику реалізації права на соціальний захист у зв'язку з відсутністю уніфікованого підходу до визначення правового статусу військових, що перебували в полоні. Слід звернути увагу й на роботу Д.О. Лавренко який зазначає, що юридична конструкція – це засіб правотворчої техніки, який полягає в моделюванні, певній логічній побудові нормативного матеріалу [2, с. 134]. Саме логічної побудови не вистачає для юридичної конструкції правового статусу військовополонених.

Серед останніх досліджень питань соціального захисту військовослужбовців та ветеранів війни слід звернути увагу на роботи Наньєвої М.І. [3], питань українських військовослужбовців, взятих у полон – Приходько О.С. [4], історичним аспектам розвитку правових механізмів соціального захисту під час військових конфліктів присвячене дослідження Татаренко Д.В. і Гриценко Г.М. [5], порядку поводження з військовополоненими – дослідження Медвідь Л.П. і Прокопчук П.А. [6]. Втім, проблематика відсутності уніфікованого законодавчого підходу до визначення юридичної конструкції правового статусу військовополонених, відповідності термінологічної визначеності норм українського законодавства нормам міжнародного права залишається поза увагою дослідників.

Виклад основного матеріалу. Правовий режим воєнного стану в Україні зумовив появу ряду нових категорій громадян, які потребують захисту держави та, відповідно, особливого правового регулювання їх правового статусу. Такими категоріями громадян в умовах війни є внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, військовополонені, цивільні особи, що потрапили в полон та члени їх сімей. Втім, питання гарантування й належної реалізації конституційного права на соціальний захист цих категорій осіб на рівні законодавства відноситься до колізійних та частково врегульованих. Проблема полягає насамперед у відсутності чіткого законодавчого визначення понять військовополонені та цивільні особи, що потрапили в полон. Окрім того, визначення правового

статусу «військовополоненого», в деяких нормативно-правових актах національного законодавства визначається як «військовослужбовці, які потрапили в полон». Відсутні й єдині критерії визначення складових правового статусу військовополоненого. Отже, означена проблема зводиться до необхідності вироблення чіткої юридичної конструкції правового статусу категорії «полонений», та його різновидів – військовополонений, цивільнополонений.

На рівні міжнародного закріплення правовий статус військовополоненого визначено в Женевській конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 року (далі – Конвенція), яку було ратифіковано Указом ПВР УРСР від 03.07.1954 року, а для України Конвенція набула чинності 03.01.1955 року [7]. Відповідно до положень ст. 4 Конвенції *військовополонені* — це особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї із категорій визначених статтею 4 Конвенції. Окрім того, поряд з військовополоненими, тут же закладено основи юридичної конструкції правового статусу осіб, виходячи зі статусу яких треба поводитися так само, як і з військовополоненими. Отже, положеннями ст. 4 Женевської конвенції встановлено щодо полонених 2 категорії осіб: військовополонені і особи, прирівняні до правового статусу військовополонених в поводженні з ними.

В українському законодавстві визначення поняття військовослужбовців, що перебували, або перебувають в полоні визначається за допомогою різних термінів: *«військовослужбовці, захоплені у полон»* та *«військовополонені»*. У зв'язку з чим виникає питання: це тотожні поняття, чи вони відображають статус різних категорій осіб?

В Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ [8] та в Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 884 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2025 р. № 449)[9], статус військового що перебуває в полоні визначається як *«військовослужбовці, захоплені в полон»*.

Натомість, в Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 [10] (далі – Інструкція) до цієї ж категорії осіб застосовується термін *«військовополонені»*. Відповідно до пункту 8 глави 2 розділу II Інструкції *військовополоненими є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій*: 1) особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам: а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; в) вони носять зброю відкрито; г) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни; 3) члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість уряду або владі, що не визнані державою, яка їх затримує; 4) особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільні особи з екіпажів військових літаків, військові кореспонденти, постачальники, особовий склад робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи; 5) члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітани, лоцмани та юнги, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права; б) жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни. Означена конструкція визначення статусу військовополоненого є тотожною відповідній конструкції, закладеній в текст Женевської конвенції, та, на відміну від Конвенції – Інструкція не містить визначення цієї категорії осіб, що можуть бути прирівняні в поводженні з військовослужбовцями.

Відсутність уніфікованого термінологічного підходу до визначення поняття і складових юридичної конструкції військовополонених та існування на рівні нормативно-правового регулювання іншого терміну для визначення цієї ж категорії осіб – *«військовослужбовці, захоплені в полон»* призводить до проблем щодо реалізації ними права на соціальний захист. Так, наприклад, законодавством України передбачена низка соціальних гарантій для сімей військовослужбовців без згадки військовополонених та членів їх рідних. Відповідно до частини 6 статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» за *військовослужбов-*

цями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України [9].

Слід звернути увагу, що вищезазначені законодавчі норми чітко вирізняють статуси «військовослужбовця, захопленого в полон», а також, зокрема, «безвісно відсутнього військовослужбовця» (в розумінні «пропали безвісти під час проходження військової служби»). При цьому, законодавчими нормами повноцінно не врегульоване питання соціального захисту родин військовополонених. Наприклад, відповідно до частини 5 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» військовослужбовцям, а також звільненим з військової служби особам, які стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби, та членам їх сімей, які перебувають на їх утриманні, батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби, надається 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична, теплова енергія та інші послуги) в жилих будинках усіх форм власності в межах встановлених норм, передбачених законодавством. Окрім того, за приписами частини 3 статті 12 цього Закону у позачерговому порядку в разі потреби поліпшення житлових умов надаються жилі приміщення сім'ям військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби, за місцем їх перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Також, частина 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» передбачає і санаторно-курортне лікування та відпочинок у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах і на туристських базах Міністерства оборони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів з пільговою оплатою вартості путівок у розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби. До таких членів сімей належать: батьки, дружина (чоловік), неповнолітні діти, а також діти - особи з інвалідністю з дитинства (незалежно від їх віку).

Відповідно до частини 12 статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військовослужбовці звільняються з військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин на таких підставах під час дії воєнного стану, якщо їхні близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час безпосередньої участі у антитерористичній операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану [11].

Згідно зі статтею 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [12] визначено перелік осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Таким чином, наприклад, якщо у військовослужбовця чи військовозобов'язаного близький родич потрапив у полон під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану, то це у розумінні чинного законодавства не є підставою для звільнення з військової служби чи відстрочки від військової служби відповідно.

Окрім того, не згадується статус військовополонених (військовослужбовців, які потрапили в полон) й у Порядку видачі посвідчень членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 1993 р. № 379 [13]. При цьому іншого нормативного акту, яким би було врегульоване питання видачі посвідчень членам сімей військовослужбовців, які потрапили в полон (військовополонених), в чинному законодавстві немає.

Таким чином, може вбачатися дискримінаційний та нерівнозначний підхід до соціального захисту членів родин військовослужбовців, які потрапили в полон (військовополонених), а отже фактичне порушення їх конституційних гарантій. Намагаючись вирішити це питання та з'ясувати зміст законодавчого врегулювання питань стосовно правового статусу, соціального захисту військовослужбовців, які перебувають у полоні, членів їх сімей з позицій Департаменту соціального захисту Міністерства внутрішніх справ України - Громадська організація «Лабораторія військово-політич-

них досліджень та реконструкції» звернулась до Департаменту з відповідним зверненням [14]. У відповідь на звернення Департамент соціального захисту дав таке роз'яснення, що «*військовополоненими* у розумінні вимог нормативно-правових актів (а саме: положень Женевської конвенції, Протоколу I [15] до неї та Постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених» [16]) для України є російські військові, яких вона утримує у полоні. Щодо вживання в тексті законодавства України словосполучення «*військовослужбовці, які потрапили у полон*» з позиції Департаменту — це *військовослужбовці, які потрапили у полон, продовжують перебувати на військовій службі відповідно до положень Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»*. Департамент у своїй відповіді наголошує що для військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, якщо інше не визначено законодавством, військова служба призупиняється (відповідно до положень частини другої ст. 24 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» [11]). Тобто, як резюмують представники Департаменту у своїй відповіді, у період перебування у полоні за військовослужбовцем (який не добровільно здався в полон) та його членами сім'ї зберігаються права, пільги, які випливають з правового статусу «*військовослужбовець*». Тоді виникає логічне запитання який статус мають українські військовослужбовці, які добровільно потрапили в полон окрім того, що по відношенню до них військова служба призупиняється?

Також слід привернути увагу й до досі неврегульованого питання щодо можливості військовослужбовцям, звільненим з полону, яким надано відпустку відповідно до пункту 23 статті 10-1 «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», продовжити цю відпустку після одужання на кількість невикористаних днів, якщо вони під час перебування в ній захворіли. Пунктом 23 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» передбачено, що військовослужбовцям після їх звільнення з полону за їх бажанням надається додаткова відпустка із збереженням грошового забезпечення тривалістю 90 календарних днів без поділу на частини (крім військовослужбовців, які висловили бажання звільнитися з військової служби після звільнення з полону). Відповідно до пункту 5 статті 10-1 цього Закону військовослужбовцям, які захворіли під час щорічної основної або щорічної додаткової відпустки, зазначена відпустка продовжується після одужання на кількість невикористаних днів цієї відпустки. В той же час, не врегульовано питання щодо можливості військовослужбовцям, звільненим з полону, яким надано відпустку відповідно до пункту 23 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», продовжити цю відпустку після одужання на кількість невикористаних днів. Дана законодавча прогалина ставить у нерівне положення військовослужбовців, звільнених з полону, з іншими військовослужбовцями, зокрема у реалізації права на відпочинок.

Висновок. Отже, можемо констатувати, з урахуванням позиції Департаменту соціального захисту Міністерства внутрішніх справ України в українському законодавстві, на відміну від встановлених міжнародних стандартів, вживається два різних терміни для визначення статусу військових, що потрапили в полон: 1) *військовополонені* — це *російські військові, яких вона утримує у полоні*; та 2) *військовослужбовці, які потрапили у полон* — це *українські військові, що проходять службу відповідно до положень Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та потрапили в полон країни-агресора*. Такий підхід Департаменту, на наш погляд, є суперечливим по відношенню до змісту Женевської конвенції, Протоколу I до неї та постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 нормами яких не проводиться розмежування між військовими. Відповідно до зазначених нормативно-правових актів військові, що потрапили в полон з будь-якої сторони по відношенню до супротивника є військовополоненими. Введення нормами національного законодавства терміну «*військовослужбовці, які потрапили у полон*» виводить категорію цих осіб поза межі усталеної практики й уніфікованої термінології, встановленої міжнародними стандартами. Це, в свою чергу, створює колізійність і незрозумілість відповідних юридичних конструкцій.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що колізії в правових нормах соціального захисту військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин призводить до неоднозначного та дискримінаційного підходу до соціального захисту військовослужбовців які потрапили в полон (військовополонених), та членів їх сімей. А першочерговою причиною такої дискримінаційної ситуації в сфері соціального захисту є відсутність уніфікованого підходу та чіткої юридичної конструкції правового статусу військовополонених в законотворчій практиці України. Бо лише за допомогою ідеальної юридичної конструкції можна створити ідеальну (недискримінаційну) модель правових відносин, зокрема й в сфері соціального захисту військовополонених та членів їх сімей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дутко А.О. Класифікація юридичних конструкцій як засобів законотворчої техніки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 810. С. 75–80.

2. Лавренко Д.О. Роль юридичних конструкцій в нормотворчій діяльності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 130–135.
3. Наньєва, М.І. Соціальний захист військовослужбовців: актуальні питання сьогодення. *Академічні візії*. Випуск 41. 2025. С. 1–10.
4. Приходько О.С. Правове забезпечення прав і свобод військовослужбовців Збройних сил України та осіб, звільнених з військової служби: сучасні виклики та перспективи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск № 02. 2025. С. 106–110.
5. Татаренко Д.В. і Гриценко Г.М. Розвиток правових механізмів соціального захисту в умовах збройних конфліктів: історичний аспект. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2025. № 1 (49). С. 76–88.
6. Медвідь Л.П., Прокопчук П.А. Аналіз міжнародних договорів та нормативно-правових актів України, що регулюють порядок поводження з військовополоненими. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск № 02. 2025. С. 1234–1239.
7. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 05.07.2025).
8. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
9. Порядок виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 884 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2025 р. № 449 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
10. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 23 березня 2017 р. № 164 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
11. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
12. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
13. Порядок видачі посвідчень членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 1993 р. № 379 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
14. Звернення щодо законодавчого врегулювання питань стосовно правового статусу, соціального захисту військовослужбовців, які перебувають у полоні, членів їх сімей: Звернення Громадської організації «Лабораторія військово-політичних досліджень та реконструкції» до Департаменту соціального захисту Міністерства внутрішніх справ України від 24 грудня 2024 року No 2024/0068.
15. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 05.07.2025).
16. Про затвердження Порядку тримання військовополонених: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 р. № 413 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.07.2025).